

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE EMİRDAĞ

Arş. Gör. Damla ERTOY*

ÖZ

Türklüğün varlık kavgası olarak bilinen Milli Mücadele, Türk ulusunun geçmişinde önemli bir dönüm noktasıdır. Türk milleti en zor şartlarda bile bir karış vatan toprağı uğruna neler yapabileceğini göstermiştir. Bu zorlu süreç içerisinde vatanın birliği ve beraberliğinin korunması amaçlı çeşitli gruplar ve bu doğrultuda düşünenlerin bir araya geldiği birlikler oluşmuştur. Tamda bu noktada Kuvâ-yi Milliye kavramı ortaya çıkmıştır. Kuvâ-yi Milliye denildiğinde işgal altındaki vatan topraklarını milli duygularından güç alarak tam düzenli birlik ve ordu özelliğı taşımadan, vatanın bağımsızlığı için istilacı kuvvetlere karşı bir araya gelmiş gönüllü milis birlikler anlamına gelmektedir.

Milli Mücadele döneminde Türk halkı bölge bölge bağımsızlık hareketini desteklemiştir. Bu süreç de Eskişehir, Akşehir ve Afyonkarahisar gibi Milli Mücadele de stratejik şehirlere olan yakınlığı ile bilinen Afyonkarahisar'ın Emirdağ ilçesi bağımsızlık yolunda verdiği mücadelesinde kısa süreli işgallere maruz kalmıştır. Şehir konumu itibariyle Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruz'da doğrudan sıcak noktada bulunmamasına rağmen milli mücadele için gerekli askeri hizmetlerin, Tekâlif-i Milliye emirlerinin uygulandığı bir şehir olmuştur.

Milli mücadele döneminin önemli kavramlarından olan kuva-yı milliye birlikleri buldukları bölgelerin kaderlerinin belirlenmesinde etkili güç olmuştur. Tarih sayfalarında yeteri kadar söz edilmeyen Bayatlı Arif Bey birlik içerisinde yer alarak, Orta Anadolu bölgesinde Kuvâ-yi Milliye hareketine destek vermiş ve yakın çevrede ortaya çıkan isyanları bastırılmasında etkin rol oynamıştır. Bayatlı Arif Bey'in bu süreçte gerçekleştirdiği önemli çalışmasından biriside çevresinde bulunan milis güçleri kendi komutası altında birleştirmesi ve Karakeçili Milli Alayını kurup milli mücadele için önemli bir destek kuvveti oluşturmasıdır.

Bu önemli olaylara şahitlik eden Afyonkarahisar'ın Emirdağ ilçesinin Milli Mücadele yıllarında cereyan eden olayları arşiv belgelerine, hatıratlar, araştırmalar ve süreli yayınlardaki bilgilerden yararlanarak oluşturulan çalışmada, Türk bağımsızlığının mahalli ve millî değerlerinin anlaşılmasına tarihî bir katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Bu önemli olaylara şahitlik eden Afyonkarahisar'ın Emirdağ ilçesinin Milli Mücadele yıllarında cereyan eden olayları arşiv belgelerine, hatıratlar, araştırmalar ve süreli yayınlardaki bilgilerden yararlanarak oluşturulan çalışmada, Türk bağımsızlığının mahalli ve millî değerlerinin anlaşılmasına tarihî bir katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler : Emirdağ, Milli Mücadele Dönemi, Karakeçili Milli Alayı, Arif Bey.

EMİRDAĞ IN THE NATIONAL STRUGGLE PERIOD

ABSTRACT

The National Struggle, known as the struggle for existence of Turkishness, is an important turning point in the history of the Turkish nation. The Turkish nation has shown what it can do for the sake of an inch of homeland even under the most difficult conditions. In this difficult process, various groups and unions where those who think in this direction come together have been formed to protect the unity and solidarity of the country. At this point, the concept of National Forces emerged. When it is called National Forces, it means voluntary

* Artvin Çoruh Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, damlaertoy@hotmail.com, Orcid ID: 0000-0002-3567-7957

militia units that have come together against the invading forces for the independence of the country, without the characteristics of a fully regular union and army, taking the strength of the national feelings of the occupied lands.

During the War of Independence, Turkish people supported the regional independence movement. In this process, Emirdağ district of Afyonkarahisar, which is known for its proximity to strategic cities such as Eskişehir, Akşehir and Afyonkarahisar, has been subjected to short-term occupations in its struggle for independence. Due to its location, Sakarya has been a city where military services required for the national struggle and Takâlif-i Milliye orders were applied, although it was not directly at the hot spot during the Pitched Battle and the Great Attack.

In the study, which was created by using the archive documents, memoirs, researches and information in periodicals of the events that took place during the years of the War of Independence in Emirdağ district of Afyonkarahisar, which witnessed these important events, it was aimed to make a historical contribution to the understanding of the local and national values of Turkish independence.

Keywords : Emirdağ, National Struggle, Karakeçili National Regiment, Arif Bey.

Giriş

Afyonkarahisar konumu itibariyle demiryollarının ve özellikle karayollarının kesişme noktasında bulunması nedeniyle önemli konuma sahiptir (Daşdemir 2003: 88). Coğrafi olarak karasal iklimin hissedildiği İç Batı Anadolu'da kurulan şehir, Anadolu'nun önemli ticaret yollarının kesiştiği noktada yer almaktadır (Çalık 2007: 16). Ankara-Antalya, İstanbul-Konya, Ankara-İzmir, demiryollarının kavşak noktasında bulunan şehir, iktisadi öneminin yanında askeri önemde taşımaktadır (Atabek 1997: 402).

Milli Mücadele döneminde müstakil liva olan ve Karahisâr-ı Sahip olarak anılan Afyonkarahisar önemli ulaşım ağlarının bulunduğu stratejik bir noktadadır. Bu özelliğiyle birçok devletin dikkatini çekmiş ve Yunan işgaline kadar İngiliz, Fransız ve İtalyanlarca kontrol altına alınmıştır (Daşdemir 2003: 88).

Eskişehir, Uşak ve Kütahya illerini birleştiren demiryolu ağları vasıtasıyla, Milli Mücadele'de silah, cephane, erzak vb. gereçlerin lojistiği açısından şehir önemli bir yere sahiptir. Ayrıca İzmir-Afyonkarahisar hattıyla İstanbul-Bağdat demiryolu hattının birleşmesinden kaynaklı ordunun nakliye ihtiyacı buradan sağlanmıştır (Daşdemir 2004: 4). Milli Mücadele Dönemi'nde ilin önemli ilçelerinden olan Dinar ordunun ikmal merkezi konumunda bulunmuştur. Burada toplanan ve depolanan erzak, cephane süvari kolordusu tarafından Dinar-Dombay Ovası-Çöl Ovası üzerinden düzenli olarak ilin Bolvadin ilçesine nakledilmiştir (Kalkan 1984: 41).

20 Ekim 1920 tarihiyle Batı Cephesi Kararğahı olarak kullanılmaya başlanan Afyonkarahisar ilinde bulunan cemiyetler Sivas kongresinden sonra mevcut cemiyetler tek çatı altında toplanmıştır. Müdafaa-i Hukuk Teşkilatına dair Nizamnâme yayınlanmış ve cemiyetin şubelerinin açılması istenmiştir (Polat 2004: 114). Bu karara bağlı olarak Afyonkarahisar merkez ve kazalarında cemiyetin şubeleri açılmıştır (Daşdemir 2003: 93). Şehirde önce Redd-i İlhak adıyla kurulan bu mahalli cemiyet sonradan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adını almıştır (Akkoyun,1997: 167).

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Afyonkarahisar'da Milli Mücadele'yi yön vermiş, Mondros Ateşkes Antlaşması hükümlerine göre toplanan silahları depolardan kaçırarak

cephelere taşımıştır (Şişman 1996: 54). Konya'daki XII. Kolordu Karargâhı'na bağlı 23.Fırka Afyonkarahisar'da kurulmuş (Atatürk 1986: 12) ve çevresinde Kuvayı Milliye'nin kuruluşu için Batı Anadolu Kuvayı Milliye Kumandanı Ali Fuat Cebesoy tarafından 23.Fırka komutanı Ömer Lütfi (Argeşo) Bey tayin edilmiştir (Polat 2004: 13).

1 Ağustos 1919 tarihinde Aziziye Redd-i İlhak Cemiyeti kurulup Kuvây-ı Milliye desteklenmiştir (Altıntaş 2011: 385). Redd-i İlhak Cemiyeti'nin Afyonkarahisar'da kurulması neticesinde, şehrin önemli camilerin çevrelerinde halkın birliğini sağlama amaçlı gösteriler yapılması kararlaştırılmıştır. Gerekli görülen yabancı devletlerin yetkili makamlarına tepkilerini belirten metinler gönderilmesi, ordunun ihtiyacı olan askeri güce katkı sağlamak için gönüllü askerler toplanması cemiyetin önemli faaliyetleri arasındadır. Bu dönemde Redd-i İlhak Cemiyeti, Müdafa-yı Hukuk Cemiyeti adı altında toplanmıştır. Bu önemli mücadelede Karakeçili Alayı'nın önemli isimleri arasında sayılan Bayatlı Arif Bey, Salih Kesri, Hacı İsmail Şükrü, Hasan Çerçel, Ömer Lütfü Bey, Hoca Nebil Efendi, telgraf memuru Hadi ve Ali Beyler tarafından Kuva-yı Milliye Teşkilatı'nı kurulmuştur (Çiftçi 2007: 45). Teşkilat tarafından İkaz Gazetesi'nin çıkarılması cemiyetin bu dönemde Afyonkarahisar'da gerçekleştirdiği faaliyetler arasında yer almaktadır (Talipoğlu 1998: 7).

Yunanlıların 22 Haziran 1920'de yaptığı taarruz sonrasında Afyonkarahisar'da 2 Ağustos 1920 tarihinde yerel bir kongre toplanmıştır (Akkoyun 1997: 168). Büyük Önderin iştirak ettiği Afyonkarahisar Kongresi, katılım bakımından bölgesel bir kongredir ve Batı Anadolu Kongrelerinin sonucusudur. Ancak alınan kararlar bakımından milli bir kongre olma özelliğine sahiptir. Resmîyet kazanmamış milli kuvvetler ilk defa 2 Ağustos 1920 tarihli bu kongre kararı ile Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin denetimi altına girmiştir (Çiftçi 2007: 49).

Afyonkarahisar konum itibarıyla Ankara'ya yakın olmasından kaynaklı, Yunanlılar tarafından muhtemel bir Anadolu harekâtının kilit noktası olarak görülmüştür. Bu nedenle Yunanlılar 28 Mart 1921'de şehri işgal etmişler, İkinci İnönü Zaferi sonrasında 7 Nisan'da şehri terk etmişlerdir. 13 Temmuz 1921'de tekrar Yunanlıların eline geçmiş, ikinci işgal 13 ay 13 gün sürmüştür. 27 Ağustos 1922 'de ise Milli Mücadele'de önem teşkil eden şehir Yunan işgalinden kurtarılmıştır. <http://www.tdvia.org> (Erişim tarihi 24.01.2017)

Afyonkarahisar'ın ilçesi olan Emirdağ ve çevre köyleri Milli Mücadele'de önemli bir yere sahip olmuştur. İlçenin doğusunda Yunak(Konya),kuzeyinde Çifteler ve Sivrihisar (Eskişehir), güneyinde Bolvadin (Afyon), batısında da İhsaniye ilçesi bulunmaktadır (Şenkaya 1981: 43). İlçenin Milli Mücadele Dönemi'nde Karakeçili Milli Kuvvetleri'ne vermiş olduğu destek ve Bayatlı Arif Bey'in bu mücadele önemli bir rol üstlendiği bilinmektedir (Altınbaş 2011: 92).

Milli Mücadelede Emirdağ

Milli Mücadele yıllarında önemli bir yere sahip askeri harekâtların hemen yanı başında yer alan Emirdağ, bu mücadeleye verdiği destek ile de tarih sayfasında bir iz bırakmıştır. Milli Mücadelenin ilk yıllarında tam olarak odak noktasında olmasa bile yerli halk elinden gelen maddi ve manevi desteği esirgememiştir.

Milli mücadele döneminde vatan birliğini korumak için bölgede atılan ilk adım Emirdağ ilçesinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni kurmak için çeşitli girişimlerde bulunulmasıdır. Girişilen mücadelede Emirdağ kaymakamı Nuri Bey'in göstermiş olduğu kahramanlık ve çalışmaları dikkat çekmektedir. Nuri Bey, işe yarayacağını düşündüğü bütün kişilerle temas kurmaya gayret etmiş hareketin mümkün olduğu kadar geniş bir kitleye ulaşması için takdire şayan bir gayret göstermiştir.

Nuri Bey bu çalışmaları yürütürken diğer tarafta ilçenin önemli isimleri arasında yer alan Müftü Hüseyin Fevzi Efendi Milli Mücadele'ye katılım gayretleri içinde Emirdağ ve çevresinde mevcut çetelerle irtibat kurarak onları vatan hizmetinde yanlarında olmalarını istemiştir. Buna bağlı olarak Balçamlı Yusuf, Çukurcalı İbrahim, Yazılı'da bulunan Osman, Bavurdu'da bulunan Yörük Eyüp, Bayat yöresindeki Sinan ve efradı mukavemet hareketine dâhil olmuştur (Daşdemir 2003: 97). Nuri Bey ve Müftü Hüseyin Fevzi Efendi çalışmalarını yürütürken, öte yandan da Arif Bey fiili olarak teşebbüslerini sürdürmüştür.

Arif Bey'in çalışmaları sonucu Karakeçili Alayı adını alacak olan çekirdek yapılanma, Emirdağ Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin de önemli unsurlarından birisi olmuştur (Altınbaş 2011: 93). Emirdağ Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti idare meclisinde bulunan şahsiyetler arasında Hava oğlu Hacı Hüseyin, Hacı Bekiroğlu Mustafa, Kalender zade Abdülkadir, Çerçi Yusuf, Mazoğlu Salih, Mukaveleci İsmail, Kürt Mehmet Çavuş, Tatar Ahmet Usta, Müftü Sabri Efendi, Çerkez Matuş Mehmet, Arap Ahmet oğlu Abdil Ağa, eski kaymakam Nuri Bey sayılmaktadır. Alt kademelerde de Gıyretoğlu Hamdi, Karacaörenli Eşkiya, Ünlü Oğlu Tahir, Kolanşamlı Sarı Bekir, Kolanşamlı Taşbaş Mehmet, Elhanlı Abdülkadir Hocaoğlu Yusuf Çavuş, Ali Şerif Çavuş, Hamzahacılı Mistik Efe, Höstenoğlu Celil, Çerkez Osman, Boyalı Mustafa, Milleteoğlu İsmail, Akpınarlı Kopuk, Holuzlu Deli Hacı, Çukur Kuyulu Acemoğlu, Pörnekli Cumali, Elmas Pehlivan yer almaktadır (Kocabaş). İlçe bünyesinde bulunan Mudafaa-i Hukuk Cemiyeti askeri yapılanmaların yanı sıra ülke bekası konusunda da yetkililere fikirlerini belirten çeşitli telgraflar göndermiştir:

“6 Mart 1920 tarihinde “Aziziyye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Mehmet, azalar; Ömer ve Osman, Belediye Reisi Sabri” imzasıyla Meclis-i Mebusan'a telgraf gönderilmiştir. Bu telgrafta da Osmanlılığın “garib bir idare ile yabancı nüfusuna kurban ve alet olmasına milletin katiyen tahammülü kalmadığı” belirtildikten sonra, “amel-i milliyeyi tatmin etmeyecek herhangi bir” hükümetin kabul edilmeyeceği bildirilmiştir (Sarıkoynucu ve Sarıkoynucu 2019: 19).”

Yunan mezaliminin artarak devam etmesi üzerine Afyonkarahisar ve çevresinde milis müfrezelerinin teşkiline başlanmıştır (Polat 2004: 115). Çok zaman geçmeden başlayacak Yunan saldırısı durumu değiştirerek Emirdağ ve çevresini çok daha stratejik bir noktaya taşımıştır.

Yunan Ordusu, Uşak istikametinden Afyonkarahisar'ı tehdit etmeye başladığında Bolvadin ve Aziziye havalisinden 500-600 kadar milis atlı şehre gelmiş, düşman kuvvetlerine karşı bölgeye sevk edilmiştir. 2 Teşrin evvel 1336 tarihli bir

şifrede “Bolvadin ve Aziziye havalisinden 1000'den fazla efradın celb edildiği belirtilmiştir (ATASE Arşivi nr. 4404, Dosya nr. 850, Fihrist nr. 120). 1920 yılının sonlarında “düşmanın keşif için Aziziye ve Karahisar tepelerine keşif kollarını sıklaştırdığı görülmektedir (ATASE Arşivi nr. 6184, Dosya nr. 843, Fihrist nr. 222). Aziziyeli Kara Ahmed maiyetindeki yirmi atlı ile birlikte, 1920 yılının son günlerinde memleketinden merkeze gelmiştir (ATASE Arşivi nr. 7880, Dosya nr. 847, Fihrist nr. 100). Nisan 1921'de Afyonkarahisar'ın geri alınması sırasında Aziziyeli Kara Ahmed kardeşleri ve arabaları ile XII. Kolordu'ya dâhil olup takip harekâtına iştirak etmiştir (ATASE Arşivi nr. 14626, Dosya nr. 858, Fihrist nr. 160). Yunan kuvvetleri giriştiği saldırı ile planları doğrultusundaki hedeflerine yaklaştıkları 21 Temmuz 1921 tarihinde Karaköy ile Afyonkarahisar arasındaki Bağdat Demiryolu kısmını ele geçirmiş, Türk Ordusu da Sakarya Irmağı'nın doğusuna çekilince Ankara'ya doğru geri adım atacaklarına dair hayaller kurmaya başlamışlardır. Yunanlıların kazanımlarını sürdürme planları, TBMM Hükümeti'nin de kayıplarını telafi etmek isteğinden dolayı işgal altındaki Eskişehir ve çevresi önemli bir mevzi haline gelmiştir (Öztoprak 2006: 122). Mevcut olaylardan kaynaklı Emirdağ ve havalisi de aynı derecede önem kazanmıştır.

Kurtuluş mücadelesinde, ordunun gereksinimlerinin yeterli düzeyde sağlanamaması, Büyük Önderi mevcut kaynaklara destek arayışına yönlendirmiştir. Askeri birliklerin ihtiyaçlarını sağlamak ve ordunun refah seviyesini arttırmak düşüncesiyle 7-8 Ağustos 1921 Tekâlif-i Milliye (Milli Yükümlülük) emri yayınlanmıştır (Şavkılı 2011). Mustafa Kemal'in Tekâlif-i Milliye emirlerini yayınlanmasından 8 gün sonra Emirdağ Yunanlılar tarafından 16 Ağustos 1921 tarihinde işgal edilmiştir (Avcı 1995: 10). Yunan askerleri keşif ve bölge halkının maddi manevi kayıp vermesini amaç edinerek Yüreğil-Güneysaray ve Dişli-Özburun sınırlarından Emirdağ'ı işgal etmiştir. Bu esnada Karakeçili birliğine bağlı Arif Bey'in bir komplo sonucu hayatını kaybetmesiyle birliğin dağılma raddesine ulaşmasına karşın, gerekli önlemler alınmış, düşmanın sayı ve silah olarak üstünlüğünü göz önünde bulunduran çeteler, harp için uygun şartların oluşmasını beklemiştir. Bu süreçte harekete geçmek için fırsat bekleyen birlikler Çatallı, Tez, Soğukkuyu, Belen ve Adaçal'dan düşman kuvvetlerin hareketlerini takip etmektedir (Urfalı 2011: 70).

Düşman kuvvetleri Emirdağ'ı işgal edince öncelikle Kuva-yi Milliye askerlerini esir almıştır. Besin ihtiyaçlarını sağlamak için büyük ve küçükbaş bütün hayvanları toplamış ve fırınlara askerlerini yerleştirmişlerdir. Bunlarla yetinmeyen dış güçler şehri yağmalayarak ihtiyaçlarını karşılaya bileceğini düşündükleri araçlara el koymuşlar, İlçe merkezindeki bütün evler boşaltılmıştır. Bu işgale tepki gösteren halk dört gün boyunca çeşitli işkencelere maruz kalmış bu zulme dayanamayanlar şehit olmuşlardır. Bolvadin üzerinden gelen Yunan kuvvetleri askeri mühimmatlarını ve malzemelerini ilçe içinde uygun gördükleri evlere depolamışlardır. Böylelikle düşman kuvveti ilçeyi askeri mühimmat deposu haline getirmişlerdir. Sakarya yönüne hareket eden ordularına askeri malzeme ve erzak sağlamayı planlamışlardır. Düşman askerleri ilçedeki çalışmalarını tamamlayıp düzene koyduktan sonra arkalarında yeterli sayıda askeri kuvvet yerleştirerek tekrar hareket etmişlerdir (Urfalı 2011: 71). Yunan birliklerinin ayrılması sonrasında Türk kuvvetleri keşif birliği oluşturmuş ve kalan Yunan birliklerinin güvenlik açıklarının belirlenmesi için istihbarat çalışmaları yapılmıştır. Ortaya çıkan güvenlik boşluğundan yararlanmak isteyen Türk birlikleri ilçede konuşlanarak Yunan

kuvvetlerine ani bir baskın düzenlemiş, Yunan birlikleri panik içinde dağılmışlardır. Türk kuvvetleri, Yunan karargâhı ve ordugâhlarını ele geçirmiş yakaladıkları askerleri etkisiz hale getirmişlerdir. Şehri istila eden askerlerden sağ kalanlar, arkalarında beşi zabit, sayıca yüzden fazla ölüyü ve yaralıyı ter-k ederek şehirden arkalarına bakmadan kaçmıştır (Urfalı 2011: 72).

Emirdağlılar fırınları ve yiyecek depolarını ele geçirerek gerekli malzemeleri Türk askerlerine ulaştırmış, Yunan kuvvetlerine ait gerekli olmayan malzemeler imha edilmiştir. Cereyan eden olayları işiten Yunan kuvvetleri ilçe halkına kin ve intikam besleyerek Dağılgan üzerinden Emirdağ'a geri gelmiş buradan şehri yıpratmak amaçlı top atışına başlatmışlardır. Yunan'ın hain saldırılarına karşılık veren Türk Birlikleri, sabah saatlerine kadar düşman askerlerine direnmişlerdir. Bu sırada milli kuvvetler Karacaören güzergâhından Akşehir istikametine doğru yola koyulmuş, sivil halktan oluşan silahlı küçük birliklerde daha emniyetli olduğunu düşündükleri yaylaya yerleşmişlerdir (Urfalı 2011: 72).

Yunanlılar yapılan baskına sinirlenip bölgedeki haneleri aramaya başlamıştır. Kaymakam Nuri Bey başta olmak üzere yakalanan erkekler şehrin merkezinde yer alan Camide toplanmıştır. Papaz Eftim'in araya girmesiyle camide yakılması planlanan halk affedilmiştir (Altınbaş 2011: 94).

13 Ağustos'ta Afyon ve Eskişehir'den hareket eden Yunan ordusu 23 Ağustos'ta taarruza geçmiştir. Yıllarca etkisi vatan topraklarında hissedilecek kuvvetli bir meydan muharebesi başlamıştır. 10 Eylül'e kadar üstün Yunan güçlerine karşı destansı bir savunma sergilenmiştir. 10 Eylül tarihinde Başkumandan Mustafa Kemal, taarruz emri vermiş, 13 Eylül tarihine kadar Sakarya'nın doğusunda hissedilen Yunan kuvvetlerinin gücü etkisiz hale getirilmiştir. 22 gün devam eden, bölgede ağır kayıplara sebep olan savaş yengi ile sonuçlanmıştır (Urfalı 2016: 75).

Yunan birlikleri plansız olarak Afyon'a doğru kaçarak dağılmaya başlamış, Emirdağ'a yeniden girmişlerdir. Yerleşim birimlerini tahrip edip, Emirdağ, Haymana ve Mihaliççık'ta 66 köyün tamamını, 57 köyünde bir kısmını yakmışlardır. 22 Eylül 1921 tarihinde Yunan birlikleri Afyon'a doğru çekilmiş, çetelerin Yunan silahlı kuvvetlerine karşı verdikleri mücadele ile düşmanın askeri kaybı giderek artmıştır. Sakarya Meydan Harbi'nin galibiyetle sonuçlanmasıyla Batı Cephesi karargâhı Akşehir'e alınarak Sivrihisar-Emirdağ-Bolvadin-Çay-Şuhut-Akşehir müdafaa ve taarruz hattı kurulmuştur. Akviran Köyünde 2. ordu emrinde, 2. ordu keşif kademesi kurularak, buna Akviran Müfrezesi adı verilmiştir. Bununla birlikte ilçede 2. Kolordu ve 5. Süvari birlikleri yerleştirilmiştir. Milis güçler, Karakeçili alayı içinde milli savunmayı destekleyenler bir süre sonra düzenli ordu sistemi içinde görevlendirilmişlerdir (Urfalı 2013: 51).

Mustafa Kemal, 9 Aralık 1921'de ardından 25 Mart 1922 tarihlerinde Emirdağ'a iki kez gelmiş, ikinci ziyaretinde 3 gün şehirde bulunarak orduyu murakabe etmiştir. Bu süreçte belediye tarafından düzenlenen davete iştirak etmiştir. Orada gerçekleştirdiği konuşmasında Emirdağlıların yiğitliklerinden ve mücadelede verdikleri özverili çalışmalarından bahsederek bölge halkı ile ilgili onur verici hitamlarda bulunmuştur (Yaldızkaya 1986: 26).

16 Ağustos 1921'de Yunan işgaline maruz kalan ilçe, 36 günlük esaret sonrasında vatanını düşman ayakları altında bırakmak istemeyen halk ve milli mücadeleye gönül vermiş ordu tarafından işgalden kurtarılmıştır. Milli Mücadele'de Afyonkarahisar'da 1060 kişi (Polat 2004: 130), Emirdağ'da ise 17'si sivil olmak üzere 190 şehit verilmiştir (Hürriyet Gazetesi 22 Mart 2015). Meclis tarafından gazilik madalyasına layık görünen 300 yakın kişi "Gazilik Madalyası" ile onurlandırılmıştır. Bolvadin, Sandıklı, Emirdağ ve Sincanlı' da şehit düşen kişi sayısı 572, esir sayısı 119, gasp edilen hayvan sayısı 36.594, el konulan ipe 70.720 kile, angaryada çalıştırılanların sayısı ise 2.696'dır (İşcan 2001: 34).

Ülkenin dört bir yanından zengin-fakir, köylü-şehirli ve esnaf-çiftçi ayrımı yapılmaksızın birlik uğruna bir araya gelen vatan evlatları topyekûn canları pahasına milli mücadelede yer almışlardır. Memleketin değişik noktalarından katılan kahraman halk birçok sorunla karşılaşmasına rağmen bu şanlı direnişten vazgeçmeyi biran bile düşünmemiştir. Türklerin tarihte en zorlu günlerini geçirdiği bu süreçte kahraman milletin yanı sıra cehalet ve taassupları sebebiyle şahsi menfaatlerini ülke menfaatinin önünde tutan vatan hainleri ülkenin içinde bulunduğu şartların zorlaşmasına neden olmuştur (Selek 1987: 73). Anadolu'nun varlığı ve birliği nedenlerle tehdit altında kalmasına rağmen millet son imkânlarını kullanarak ülkeyi yok etmek üzere gelenleri mağlup etmiş, Türkün gücünü tarihe yazmıştır.

Milli Mücadele'nin Önemli İsimlerinden Arif Bey Ve Kuruculuğunu Üstlendiği Karakeçili Milli Alayı

Milli mücadele döneminde ismini duyuran Arif Bey, Kurtuluş Savaşı'nda Afyon ve Havalisi Kuva-yı Milliye Komutanlığını kurmuştur. Yunanlıların işgal ettikleri yerlerde yaptıkları mezalimler Afyonkarahisar halkı arasında duyulunca bu durum şehirde tedirginliğe neden olmuştur. Halk yapılan eziyetler sonucunda yunanlara karşı büyük bir kin ve öfke beslemeye başlamıştır. Yunanların sebep olduğu tehlikenin kısa süre içerisinde kendilerine de zarar verebileceğini anlayan Afyonkarahisarlılar, Bayatlı Arif Bey'in öncülüğünde Salih Kesri, Hoca İsmail Şükrü (Çelikalay), Hasan Çerçel, 23. Fırka Komutanı Ömer Lütfi Bey, Hoca Nebil Efendi, telgraf memurları Hadi ve Ali Beylerle Afyonkarahisar Kuva-yı Milliye birliğini oluşturmuşlardır (Çelik 1999: 245).

Afyonkarahisar ve havalisinde milli ruhun uyandırmasıyla, bölgedeki ayaklandırılmaların hakimiyeti alması ve direnişe yön vermesiyle ün salmış Arif Bey 1875'de Harput'ta doğmuştur. 1883'te Harp Okuluna girerek 1895'te subay çıkmış, Balkan Harbinde 32. Alayın Birinci Tabur Komutanı olarak görev yapmış, 1. Dünya Savaşında 12. Alay Komutanı olarak Çanakkale'de Arıburnu'nun sol cenahında görev almış ve daha sonra 12. Alayla Diyarbakır ve Bitlis'te görevlerde bulunmuştur. Yarıbay rütbesi ile İzmir Merkez Komutanlığına atanmıştır (Babacan 2010: 247). İzmir'in işgal edilmesiyle ülkenin içerisine düştüğü durumun vatan bütünlüğü için ne kadar tehlikeli olduğunu sezen Arif Bey öncelikle Bursa'ya ulaşmış, birlikte gitmeyi planladığı zabıtları ve erleri alarak askeri üniformalarını tebdil edip, Seyitgazi Askerlik Şubesi'ni askeri mühimmat temin etmek amacı ile basmıştır. Baskından sonra Bayat-Eğrelitepe'ye geçen Arif Bey, diğer çalışmalarını devam edip Emirdağ ve civar köylerinde eli silah tutan gençleri etrafına toplamıştır. Gençlerinde çoğunlukta olduğu bu gruplarla kısa zamanda hatırı sayılır bir milis gücü oluşturmuştur (Urfalı 2006: 34).

Yarbay Arif Bey'in kumanda ettiği bu askeri birliğe 'Karakeçili Milli Alayı' denmektedir. Birliğinin "Karakeçili Müfrezesi", veya daha sonraki ismiyle " Karakeçili Milli Alayı" olarak adlandırılması, bölgedeki yerleşim birimlerinde çeşitli Oğuz boylarına bağlı Türkmenler içerisinde "Karakeçili" Türkmen oymaklarının ayrı bir değerinin bulunmasından kaynaklanır (Urfalı 2014: 43).

Milli Mücadele döneminde Karakeçili Milli Alayı sadece bölgesel zaferlere ismini yazdırmamış, ülkenin kurtuluşunun planlandığı kongrelere de katılım sağlayarak destek vermiştir.

1919'da, İzmir-Bandırma Demiryolu hattında bulunan Balıkesir'de, Batı Anadolu'da Yunan ordusunun işgallerini arttırması üzerine düzensiz şekilde hareket eden Kuvayı Milliye birliklerini düzenli kuruluş haline getirmek ve direnişi planlı şekilde yürütmek amacıyla kongre toplanmış ve Hacim Muheddin Bey önerisi ile diğer toplantının Alaşehir'de yapılması kararlaştırılmıştır (Konukçu 2000).

Kongre sonrası mevcut güzergâh üzerinde bulunan yerleşim birimleri alınan kararlardan haberdar edilmiştir. Kongre'nin Alaşehir'de, 16 Ağustos 1919 tarihinde toplanacağı duyurulmuş, İzmir'in işgali sonrası Erzurum ve Sivas Kongreleri toplanırken, Batı Anadolu'da da İzmir, Balıkesir, Nazilli ve Alaşehir Kongreleri çalışmalarını sürdürmüş, bu kongrelerde önemli kararlar alınmıştır. Alaşehir Kongresi: Alaşehir, Balıkesir, Buldan, Demirci, Eşme, İnegöl, Birgi, Ödemiş, Akhisar, Ayvalık, Aydın, Denizli, Sarayköy, Salihli, Turgutlu/Kasaba, Soma, Uşak, Kula, Karahisar-ı Sahib/ Afyon, Aziziye, Manisa ve Nazilli şehirlerinden gelen katılımcılarla 16 Ağustos 1919 tarihinde faaliyet göstermeye başlamıştır (Urfalı 2011: 88).

Karakeçili Alayı ise teçhizat ve asker eksikliklerini tamamladıktan sonra hem Alaşehir Kongresine katılmak hem de Batı Cephesine destek olmak için Aziziye'den hareket etmişlerdir (Urfalı 2011: 88).

16-25 Ağustos 1919'da yapılan Alaşehir Kongresine Arif Bey, komutasındaki Karakeçili Alayı katılarak burada alınan kararlara icabet etmişlerdir. Buna göre Harekât-ı Millîye'lerin Kaza ve Cephe Teşkilâtları da Kongre'de değinilmiş ve iş görme yetilerine göre iş bölümlerini planlamışlardır. Alaşehir Kongresi, 25 Ağustos 1919 günü sona ermiştir (Urfalı 2014: 43). Alaşehir Kongresine katılan Karakeçili Milli Alayı 1. ve 2. Bozkır ayaklanmalarının bastırılmasında ve daha sonra Bolu Düzce ayaklanmalarının bastırılmasında da katkı sağlamıştır. Bayatlı Arif Bey'in öldürülmesi ile "Karakeçili aşireti bir daha toplanmamak üzere dağılmıştır (Köksal 2010: 475).

Sonuç ve Tartışma

Milli Mücadele ruhuna sahip olan Emirdağ ve çevresi, tarihî kaynaklara da yansıyan birçok hadiseye şahitlik etmiştir. Eskişehir Kütahya Savaşları sonrasında Yunanlar birçok yeri işgal etmiştir. Savaşta stratejik önem taşıyan güzergâhlarından olan Afyonkarahisar'ın Emirdağ ilçesi de bu dönemde düşman kuvvetlerinin saldırılarına ve işgaline maruz kalmıştır. Emirdağ ve çevresinde Mili Mücadele ruhunu benimsemiş ve halkı bu yönde bilgilendirmek ve vatan savunmasında yerli halkında bulunması için elinden gelen çabayı gösteren şahsiyetler ön plana çıkmıştır. Bu kutlu mücadeleye yön veren kişiler: eski Emirdağ kaymakamı Nuri Bey, Müftü Hüseyin Fevzi Efendi ve Yarbay Arif Bey'dir. Bu kişiler öncülüğünde milli direniş bölgesel olarak

şekillenmiştir. Bu mücadele verilirken ülke yarına alınan genel kararları uygulamak ve destek vermek için çalışılmıştır.

Sakarya Savaşından hemen önce çıkarılan Tekâlif-i Milliye Emirleri ülke genelinde kabul gördüğü gibi Emirdağ'da da olumlu neticeler elde etmiştir. Sakarya Savaşı'nda ağır yenilgiye uğrayan düşman kuvvetleri taarruz özelliğini kaybetmiş ve geri çekilmeye başlamıştır. Bu durum işgal altında olan toprakların yeniden bağımsızlığa kavuşmasını sağlamıştır. Var olan düzen yeniden şekillenmiş ve komuta güzergâhları değişmiştir. Bu geri çekilme sonucu arkada bırakılan malzemeler ülke yarına değerlendirilmiş ihtiyaç bulunan noktalara sevk edilmiştir. Bu süreçte Emirdağ ve havalisi yığınak noktalarından birisi olmuş ve geçiş güzergâhındaki önemini devam ettirmiştir.

Milli Mücadele'ye tereddütsüz destek veren ve katkıda bulunan Emirdağ havalisi, bağımsızlık sonrasında tesis edilen Türkiye Cumhuriyeti idari yapısı içindeki yerini almıştır. Kazanılan büyük zafer Milli Mücadele içinde vatan bütünlüğünün ne kadar zor elde edildiğini bir kez daha ortaya koymuştur.

KAYNAKLAR

AKKOYUN, Turan (1997). Ömer Fevzi Atabek Hayatı Şahsiyeti ve Eserleri Üzerine. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay.

ALTINBAŞ, Ahmet (2011). Milli Mücadele'de Afyonkarahisar(1919-1922). Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Valiliği Yay.

ATABEK, Ömer Fevzi (1997). Afyon Vilayeti Tarihçesi. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları,

ATASE Arşivi nr. 14626, Dosya nr. 858, Fihrist nr. 160.

ATASE Arşivi nr. 4404, Dosya nr. 850, Fihrist nr. 120.

ATASE Arşivi nr. 6184, Dosya nr. 843, Fihrist nr. 222.

ATASE Arşivi nr. 7880, Dosya nr. 847, Fihrist nr. 100.

ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal (1986). Nutuk-Söylev (1919-1920). Ankara: TTK Yay.

AVCI, İbrahim (1995). Emirdağ. Eskişehir: Uğur Ofset Matb.

BABACAN, Hasan (2010). Milli Mücadele ve Büyük Taarruzda Afyonkarahisar. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay.

ÇALIK, Erkan (2007). Emirdağ. İstanbul: UM Yay.

ÇELİK, Recep (1999). Milli Mücadele’de Din Adamları I, İstanbul: Emre Yay.

ÇİFTÇİ, Barış (2007). I. TBMM Karahisar-I Sahip Mebusu İsmail Şükrü Efendi. Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi.

DAŞDEMİR, Latif (2003). “Afyonkarahisar’da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve Faaliyetleri”, VI. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (10-11 Ekim 2002), (Yayına Hazırlayan: Mehmet Sarlık). Yayın No: 10. Afyonkarahisar: Afyon Belediyesi Yay.

DAŞDEMİR, Latif (2004). Cumhuriyet Döneminde Afyon. (Yayına Hazırlayanlar: Muzaffer Uyan, İbrahim Yüksel, Nermin Avşar). Yayın No:21. Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Valiliği Yay.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. Afyonkarahisar. <http://www.tdvia.org/>, (Erişim Tarihi: 24.01.2017).

İŞCAN, Nejat (2001). Fotoğraflarla Kocatepe. Eskişehir: İşcan Yay.

KALKAN, Ayhan (1984). Her Yönü İle İlçemiz Dinar, Ankara: Öztekin Matb.

KOCABAŞ, Muammer (Tarihsiz). İşgal ve Direniş (Emirdağ 1919-1921). İstanbul: Prestij Reklam.

ÖZTOPRAK, İzzet (2006). Kurtuluş Savaşı ile İlgili Yunan Belgeleri, Ankara: AÜ TİTE Yay.

POLAT, Zekî (2004). Milli Mücadele Yıllarında Afyonkarahisar. (Yayına Hazırlayanlar: Muzaffer Uyan, İbrahim Yüksel, Nermin Avşar). Yayın No:21, Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Valiliği Yay.

SARIKOYUNCU, Ali ve SARIKOYUNCU Değerli Esra (2019). “Milli Mücadele’de Afyonkarahisar Sancağı Din Adamları”. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi 3(6): 1-30.

SELEK, Sabahattin (1987). Anadolu İhtilâli-I, İstanbul: Kastaş Yay.

ŞAVKILI, Cengiz (2011). “Millî Mücadele’nin Mali Kaynaklarından Tekâlif-i Milliye Emirleri”. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 8 (2): 17-36.

ŞENKAYA, Mehmet (1981). Afyon İli Yakın Çevre İncelemeleri. Ankara: Kocatepe Matba.

ŞİŞMAN, Adnan (1996). Milli Mücadele’de Afyon ve Uşak’ın Kurtuluşu, Büyük Taarruz ve Sonuçları, X. Milli Egemenlik Sempozyumu, Yayın No: 82. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yay.

TALİPOĞLU, İsmail (1998). "Büyük Taarruz ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı". Ankara: T.C. Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Yayınları.

TURAN, Mustafa, (2001). "Karahisar-I Sahip'te İngiliz Siyasî Temsilciliği Tercümanı Hem'e Tepkiler ve Ermeni Meselesine Politik Yaklaşım". AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 3(1): 15-29.

URFALI, Ahmet (2006). Türkmen Destanı Emirdağ. Ankara: Uyum Ajans.

URFALI, Ahmet (2011). Emirdağ Tarihi-1. Konya: Kardelen Yay.

URFALI, Ahmet (2013). Emirdağ Tarih ve Kültür Atlası. Eskişehir: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Matba.

URFALI, Ahmet, (2014). Kurtuluş Savaşı'nda Emirdağ. Eskişehir: Emek Dijital.

YALDIZKAYA, Ömer F. (1986). Her Yönüyle Emirdağ. Ankara: Tipo Matba.

KÖKSAL, Osman (2010). "Geride Kalmış Bir Kuva-yı Milliyeci: Kaymakam Bayatlı Arif Bey ve Karakeçili Müfrezesi", History Studies, 2(2): 469-492.